

još Donadini, ovaj je roman na određen način 'stariji brat' *Šegrta Hlapića*, osobito što se tiče prikaza glavnoga protagonista i idejno-etičke dimenzije romana. Tematika je, doduše, ovdje mnogo složenija, uronjena u povijesni kontekst (Carigrad i Indija, 15./16. st.), a protagonist Jaša Dalmatin, odrasliji je i zreliji od onoga u prvom romanu, pa djelo nesumnjivo zahtijeva i odraslijeg čitatelja. Zanimljivo, nakon prvih, dvojakih kritičarskih reakcija po objavi romana, do studioznijeg znanstvenog promišljanja teksta nije došlo sve do nedavno pa *Jaša Dalmatin* još i sada otvara nove, neispitane istraživačke prostore o svome nastanku, svojstvima i recepciji. Obrazlažući povijest recepcije *Jaše Dalmatina* u popratnom tekstu uz objavljen izvornik, Majhut konstatira da je „smrt autorice zapravo bila i smrt romana“. Također, ističe da roman mnogim svojim odlikama prerasta okvire standardnog povijesno-pustolovnog romana, osobito tipom protagonista koji je prije svega graditelj i vizionar, a tek potom klasični pustolov. Zanimljiv je i romaneskni tretman tematike osmanlijske prošlosti koji svojom višedimenzionalnošću i izbjegavanjem isključivo negativnih konotacija prije svega ukazuje na svjetonazorno-idejni otklon od dominante ovjerene u hrvatskoj tradiciji. Sadržajna podloga romana autorici je bila znanstvena studija njezina oca Vladimira Mažuranića *Melek Jaša Dubrovčanin u Indiji god. 1480.-1528. i njegovi prethodnici u Islamu prije deset stoljeća* (Zbornik kralja Tomislava, JAZU, Zagreb, 1925.) temeljem koje je konstruirala priču o Jaši Dalmatinu, čovjeku snažnoga tijela i duha koji uz pomoć vlastite bistrine i snalažljivosti od običnoga roba postaje potkralj u Indiji i graditelj velike luke Diu. Situacija oko objavljivanja *Jaše*, ističe se u priređivačevu tekstu, bila je uvelike drugačija od one oko prvog izdanja *Hlapića*. Autorica je našla lektora koji je uredio rukopis te su nakladničke intervencije – za razliku od onih u romanu o Hlapiću – bile minimalne. Govoreći o ovom kritičkom izdanju valja istaknuti da je po prvi put objavljeno i osam ilustracija koje su bile predviđene, ali nisu ušle u prvo izdanje *Jaše*, kao ni u kasnija malobrojna izdanja. Navedene ilustracije djelo su Vladimira Mažuranića ml., autoričina nećaka, a objavljivanjem u okviru ovoga izdanja, s vremenskim odmakom od sedamdesetak godina, zadobile su inicijalno predviđeno mjesto čime su stvoreni uvjeti i za njihovu adekvatnu kritičku evaluaciju.

Brešić, Vinko, ur. 2011. *Bajke i basne. Sabrana djela Ivane Brlić-Mažuranić. Kritičko izdanje.* Slavonski Brod: Ogranak Matice hrvatske. 510 str. ISBN 978-953-6842-19-3, ISBN 978-953-6842-24-7

Svezak *Bajke i basne* kritičkoga izdanja *Sabranih djela Ivane Brlić-Mažuranić* objavljen je 18. travnja 2011., točno godinu dana nakon prvoga sveska, a priređivački ga potpisuju **Tvrtko Vuković** i **Ivana Žužul**. Kao što i naslov govori, svezak obuhvaća i problematizira autoričine bajke i basne, s time da je ovo prvi puta da su zajedno

objavljeni baš svi poznati tekstovi koji ulaze u navedene kategorije. Tako ćemo u ovom svesku uz one tekstove kojima je Brlić-Mažuranić stekla čitateljsku publiku diljem svijeta, kao što je osam bajki iz zbirke *Priče iz davnine* („Kako je Potjeh tražio istinu“, „Ribar Palunko i njegova žena“, „Regoč“, „Šuma Striborova“, „Bratac Jaglenac i sestrice Rutvica“, „Lutonjica Toporko i devet župančića“, „Sunce djever i Neva Nevičica“, „Jagor“) pronaći i manje poznate tekstove, primjerice, bajke objavljene u periodici za autoričina života („Priča o goropadnom Mili i šestorici ptica rodovića“, „Zlatna ptica i dijete ubogarsko“, „Trgovac Nav“, „Priča o Zorku Bistrozorkom i o Sreći“) kao i basne, također objavljujane u različitim hrvatskim časopisima („Ezop i žabe“, „Dvije koze“, „Pas i vuk“, „Majmun i delfin“). Osobita vrijednost ovoga izdanja leži u činjenici da su uz navedene tekstove objavljene i autoričine bajke i basne neobjavljene za njezina života, prema inačicama koje se čuvaju u Arhivu obitelji Brlić u Slavanskom Brodu. Riječ je o bajkama „Priča o sultanu Abdali“, „Zašto se rodila bijedna Lera i njezino siročče“ i „Djevojčica i neman“, te o basnama „Lav i krmača“, „Gavran i lija“, „Žabe traže kralja“, „Kućica, a odveć golema“ te „Derviš, ptičica i soko-dobrotvor“.

Priredivači Vuković i Žužul iznimnom preciznošću i sustavno razrađenom metodologijom utemeljenom na arhivskim istraživanjima i komparativnom čitanju višestrukih inačica istoga teksta (kako onih rukopisnih i strojopisnih, tako i tiskanih), pregledno i sustavno komponiraju te kritički obrađuju korpus kojim se bave.

Što se tiče *Priča iz davnine*, za autoričina su života objavljena tri izdanja (1916., 1920. i 1926.), sva u okviru Matice hrvatske. Usporedbom navedenih izdanja, priredivači među njima utvrđuju razlike, i to za svaku bajku posebice, te ih uspoređuju s rukopisnim i strojopisnim inačicama pohranjenima u Arhivu obitelji Brlić, nastojeći rekonstruirati put pripreme i obrade teksta za tisak, tj. koja je inačica poslužila kao predložak za tiskana izdanja. S obzirom na to da broj inačica varira od bajke do bajke, kao i na to da se u Arhivu ponekad čuvaju i djelomične rukopisne i strojopisne inačice, radilo se o iznimno zahtjevnom priredivačkom poslu. Jedan od rezultata njihovih istraživanja svakako je i taj o mogućnosti da rukopisne inačice nije prepravljala sama Brlić-Mažuranić, baš kao što nije uvijek sigurno ni da su strojopisni prijepisi autorski, s obzirom na to da ih je autorica ponekad davala na prijepis i korekturu. Kao predložak za ovo kritičko izdanje priredivači uzimaju posljednje autorizirano izdanje iz 1926., ono koje za razliku od dvaju prethodnih sadrži dvije bajke više („Lutonjica Toporko i devet župančića“ i „Jagor“), no isto tako izvještavaju čitatelje i o karakteristikama prvih dvaju izdanja, pa i o razlikama među njima, makar je do sada bilo uvriježeno mišljenje da su ta dva izdanja jednaka. Naravno, razlike se ne odnose na sadržajnu razinu bajki, već na pravopisna, leksička i stilski rješenja kao što je, primjerice, poredak riječi.

Recepciji zbirke izvan nacionalnih okvira najviše je pridonijelo prvo strano izdanje, ono na engleskom jeziku 1924., opremljeno ilustracijama Vladimira Kirina u boji i tiskano u 100.000 primjeraka. Istu strukturu (broj bajki i njihov raspored) zadržalo je treće hrvatsko izdanje, ono iz 1926., ali i kasnija izdanja, a novost u odnosu na prva dva izdanja bio je leksikonski „Tumač imena“ na kraju zbirke. U ovo kritičko izdanje Vuković i Žužul ipak unose određene izmjene u odnosu na izdanje iz 1926., a koje se odnose na ispravljanje tiskarskih pogreški, osuvremenjeno prezentiranje upravnoga govora, te izostavljanje naglasnog znakovlja kada ono nije nužno.

Srodnu metodologiju obilježenu komparativnim analitičkim pristupom arhivskoj građi priređivači su zadržali i u drugom dijelu sveska u kojemu se nalaze basne i bajke koje ne pripadaju *Pričama iz davnine*. Dosadašnja recepcija tih tekstova bila je uvelike slabija od svjetski popularnih *Priča iz davnine* pa je tim važnije ovo njihovo kritičko objavljivanje. Neki od tih tekstova bili su objavljeni u posthumnoj zbirci *Basne i bajke* (1943.), dok su neki objavljeni samo u časopisima. U ovom izdanju priređivači prvo donose bajke i basne objavljene za autoričina života, a potom one neobjavljene, koje nije uvijek moguće precizno datirati. Nastoje ponuditi čim autentičnije inačice tekstova, tako da se uglavnom služe časopisnim predlošcima, a ne ukoričenim izdanjem *Basni i bajki* koje se, kao što navode, uvelike razlikuje od prvobitnih inačica. Tekstovi koji nisu bili objavljeni za autoričina života za ovo su izdanje preuzeti iz rukopisnih ili strojopisnih arhivskih inačica. Knjigu *Basne i bajke* ovo izdanje i sadržajno prevrednuje, dodavanjem dviju bajki koje tamo nisu objavljene („Priča o goropadnom Mili i šestorici ptica rodovića“ i „Zlatna ptica i dijete ubogarsko“). S obzirom da nije uvijek moguće odrediti kronologiju nedatiranih, za života neobjavljenih bajki, priređivači ovoga izdanja koriste načelo redanja na temelju generičkih i tematskih odrednica (bajke s dječjim likovima, basne s likovima životinja, basne s ljudskim likovima).

Svezak završava bogatim „Prilozima“ koji sadrže uredničku zabilješku o ilustracijama *Priča iz davnine* (Orlićevim i Kirinovim, i njihovu mjestu u ovome izdanju), snimke ili otiske samih ilustracija (ukupno 23) te „Uredničkom napomenom“ o svesku i onome što tematizira.

Zaključno, može se reći da je objavljivanje *Sabranih djela Ivane Brlić-Mažuranić* u vrsnoj kritičkoj obradi mnogobrojnih priređivača, u Brešićevu uredništvu i u nakladi Matičina ogranka u Slavonskom Brodu, respektabilan i iznimno vrijedan projekt. Njegovo je značenje tim veće jer je riječ o prvom kritičkom izdanju tekstova autorice koja zadivljuje svojom kompleksnom društvenom i književno-istraživačkom djelatnošću, širinom puta koji je prokrčila hrvatskoj dječjoj književnosti, ali i intenzitetom njezina recepcijskog otvaranja prema Europi

i svijetu. Temeljem dvaju ovdje prezentiranih svezaka, moguće je očekivati da će i oni u pripremi, kao i oni već dovršeni, dodatno rasvijetliti književnu i društvenu poziciju Ivane Brlić-Mažuranić, te potaknuti nova znanstvena, ali i svakodnevna čitanja.

Andrijana Kos-Lajtman

O potterizmu i njegovoj recepciji

Mikulan, Krunoslav. 2011. *Kulturni fenomen ili hegemonija istosti? Recepcija serije romana o Harryju Potteru*. Zagreb: Tko zna, zna. 143 str. ISBN 978-953-975647-3

U nedavno objavljenoj knjizi *Kulturni fenomen ili hegemonija istosti? Recepcija serije romana o Harryju Potteru* Krunoslav Mikulan bavi se problematikom recepcije romana o Harryju Potteru britanske autorice Joanne Kathleen Rowling. Iako je, počevši od prvog izdanja 2002., popularnost romana rasla postupno, oni su vrlo brzo priskrbili iznimnu čitateljsku, marketinšku i kritičarsku pozornost, što je svakako dodatan argument potrebi detaljnijeg sagledavanja fenomena njihove nesvakidašnje recepcije, kao i širokom spektru tema vezanih uz nju.

U uvodnom segmentu knjige ukratko se izlaže recepcijski odjek svakog pojedinog dijela romaneskne serije među čitateljskom publikom, ali i elementi iz života same autorice, čije je književne transpozicije moguće očitavati u pojedinim romanima.

Prvi dio knjige sažeto i koncizno tematizira shvaćanje dječje književnosti u povijesnoj perspektivi, kao i razvoj teorijske refleksije o dječjoj književnosti.

U drugom dijelu navode se autoričini uzori, kao i specifičnosti koje uvodi u odnosu na kanonske modele fantastične priče i tzv. *školske priče*, pri čemu se ovi romani sagledavaju svojevrsnim hibridnim žanrovskim modelom koji u sebi objedinjuje značajke obje vrste, ali i značajke klasičnog *Bildungsromana*.

Slijedi dio u kojem se povlače društveno-politički i kulturno determinirane silnice između aktualne zbiljske stvarnosti i one prezentirane u romanima J. K. Rowling, kratkim prikazom pogleda relevantnih kritičarskih imena. Nadalje, razmatra se odnos koji autoričini romani odražavaju prema drugome i drugačijem, uglavnom u perspektivi tematike multikulturalnosti, međuljudskih odnosa i politike. Razmatra se i rodna problematika – na koji način autorica tretira muške i ženske uloge – s obzirom da su romani J. K. Rowling privukli priličnu pozornost feminističke kritike. Navode se stajališta pojedinih feminističkih teorija i relevantni kriteriji kojima se utječu, ponekad vrlo različiti, te supostavljaju znakovitim mjestima romana koja ih oprimjeruju. Središnje mjesto autorove analize pri tome